НАРОДНО СЪБРАНИЕ
Вх. № 49-354-04-77
Дата 27.03.2024 г.
13:57

ЧРЕЗ
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

ДО
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА
КОМИСИЯТА ПО
ОБРАЗОВАНИЕТО И
НАУКАТА

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПРЕДСЕДАТЕЛ,

На основание чл. 80, ал. 1 от ПОДНС внасяме аргументирано предложение за изменения и допълнения на приетия на първо гласуване законопроект за Законопроект за насърчаване на научните изследвания и иновациите № 49-402-01-3 внесен от Министерски съвет, както следва:

1. В чл. 3 от законопроекта се правят следните промени и допълнения:

Създава се т. 11 със следното съдържание:

„ 11. насърчаване на отворената наука и подобряване на достъпа до и повторното използване на резултати от научни изследвания и научни публикации“

2. В чл. 5, ал. 2 се изменя така:
(2) Отворената наука е подход към научния процес, насърчаващ съвместната работа и разпространението на знания с помощта на цифровите технологии, чрез осигуряване на свободен достъп до научноизследователски данни и широко разпространение на резултатите от научните изследвания, за получаването на които е предоставено публично финансиране, тяхното свободно повторно използване, както и изграждането на отворени научноизследователски инфраструктури.

3. В чл. 5 се създава нова алинея 3 със следното съдържание:

“(3) Резултатите от научноизследователската и иновационната дейност, финансирани с публични средства, в това число научните публикации, се публикуват със свободен достъп и с възможност за повторно използване при условията на този закон.”.

4. В чл. 6, ал. 2 се създават нови т. 6-7:
“6. създаването на условия за свободен достъп и повторно използване на резултатите от научните изследвания, изцяло или частично финансирани с публични средства, в т.ч. - научните публикации;

"7. създаването на ефективна система за депозиране, съхранение, споделяне и повторно използване на научна информация в електронен вид;"

5. В чл. 7 се създават нови т. 18 и 19 със следния текст:

"18. създава условия за свободен достъп и повторно използване на резултатите от научните изследвания, финансирани изцяло или частично с публични средства, в това число - публикуването при условията на свободен достъп и повторното използване на научните публикации.;

19. координира изграждането и поддържането на надеждна и ефективна система за депозиране, съхранение, споделяне, вторично публикуване и повторно използване на цифрови научни данни и информация".

6. В чл. 12 се създава нова т. 7 със следния текст:

"7. осъществява контрол върху изпълнението на мерките за насърчаване на отворена наука съгласно Глава шеста."

7. В чл. 33, ал. 1, т. 4 в края се добавя запетая и думите "в т.ч. на инфраструктура за свободен достъп до и повторно използване на резултати от научни изследвания и научни публикации";

8. В чл. 33 се създава нова алинея 4 със следното съдържание:

"(4) Договорът по ал. 3 съдържа условията, при които резултатите от изследване, изцяло или частично финансирано със средства на Фонда, ще бъдат споделени при условия на свободен достъп и повторно използвани, съгласно изискванията на Глава Шеста на този закон.".

9. В чл. 37, т. 9 накрая се поставя запетая и се добавят думите "в т.ч. условията и срокове за публикуване при условията на свободен достъп на резултатите от изследванията, както и условията за тяхното повторно използване.".

10. В чл. 38, ал. 1 се създава нова т. 9 със следното съдържание:

"9. степента на прилагане на принципа на отворената наука по чл. 5, в това число предвидената откриваемост, достъпност, оперативна съвместимост и годност за повторно използване на резултатите от научни изследвания, изцяло или частично финансирано със средства на Фонда."

11. В чл. 46, ал. 3 се създава нова т. 8 със следното съдържание:

"8. правила за споделянето на резултатите от изследванията, изцяло или частично финансирани с публични средства, при условията на свободен достъп, както и за повторното използване на тези резултати, в т.ч. тяхното вторично публикуване в институционални хранилища;";

12. В чл. 58 се създава нова алинея 4 със следното съдържание

"(4) Договорът по ал.3 съдържа условията, при които резултатите от иновационна дейност, изцяло или частично финансирана със средства на Фонда, ще бъдат споделени при условията на свободен достъп и повторно използвани, съгласно изискванията на Глава Шеста на този закон."

13. В чл. 73, ал. 1 думата "правилник" се заменя с думите "вътрешни правила".

14. В ал.1 се добавя следното изречение:

"Вътрешните правила по предходното изречение уреждат възникването и упражняването на различните видове права на интелектуална собственост, като при това съобразяват изискванията за мерки за насърчаване на отворената наука съгласно Глава шеста от този закон."

15. В чл. 73, ал. 2 преди думата "правила" се добавя думата "вътрешни".

16. В чл. 73, ал. 2 накрая се добавя следното изречение:

"Вътрешните правила по предходното изречение уреждат възникването и упражняването на различните видове права на интелектуална собственост, като при това съобразяват изискванията за мерки за насърчаване на отворената наука съгласно Глава шеста от този закон".

17. В чл. 73, ал. 3 изразът "правилник по ал. 1 или на правила по ал. 2" се заменя с думите "вътрешни правила по ал.1 и 2".

18. В чл. 73, ал. 4 изразът "правилник или на правила" се заменя с израза "вътрешни правила".

19. В чл. 73, ал. 5 изразът "правилника по ал. 1 или на правилата по ал. 2" се заменя с израза "вътрешни правила по ал.1, 2 и 6".

20. В чл. 73, ал. 6 се изменя така:

"(6) Наличието на вътрешни правила за споделяне на резултатите от научна дейност, финансирана с публични средства, при условията на свободен достъп, както и за тяхното повторно използване в съответствие с изискванията на Глава шеста, е условие за получаване на публични средства за изпълнение на проекти и програми, свързани с научни изследвания или иновации.".

21. В чл. 74, ал. 1 изразът "правилника по чл. 73, ал. 1, правилата по чл. 73, ал. 2" се заменя с израза "вътрешни правила по ал.1, 2 и 6".

22. Създава се нова Глава шеста със следното съдържание:

"Глава шеста

НАСЪРЧАВАНЕ НА ОТВОРЕНАТА НАУКА

Раздел I

Общи положения

Чл. 75. (1) Министерският съвет, министърът на образованието и науката, висшите училища и научните организации насърчават отворената наука чрез създаване на условия

за всеобщ свободен достъп до резултатите от научни изследвания, финансирани изцяло или частично с публични средства, както и за повторно използване на тези резултати.

(2) Резултатите по ал.1 са откриваеми, достъпни, оперативно съвместими и годни за повторно използване.

(3) Насърчаването на отворената наука включва дейности по:

1. осигуряване на свободен достъп до данни и публикации, резултат от изследвания, финансирани изцяло или частично с публични средства, и насърчаване на премахването на ограниченията пред повторното им използване;
2. създаване на институционални политики за предоставяне на резултатите от публично финансирани научни изследвания за свободно повторно използване от широката общественост, както за нетърговски, така и за търговски цели;
3. изграждане и поддържане на отворени научноизследователски инфраструктури, позволяващи свободен достъп до и повторно ползване на резултатите от научните изследвания, финансирани с публични средства, както и тяхното надеждното и устойчиво съхранение;
4. поддържане и развитие на институционални хранилища със свободен достъп на висшите училища и научните организации;
5. подпомагане и наблюдение на споделянето при условия на свободен достъп и повторно използване на резултати от научни изследвания съгласно условията и изискванията на този закон.

(4) В дейностите по ал. 1 и 3 участват в сътрудничество авторите или съавторите на изследванията и научните публикации, финансирани изцяло или частично с публични средства, научните организации, висшите училища или други организации, провеждащи тези изследвания, както и финансиращите организации.

Чл. 76. Висшите училища, както и научните организации по чл.47 от Закона за висшето образование, създават структури за насърчаване на отворената наука.

Раздел II

Свободен достъп и повторно използване на резултати от публично финансирани научни изследвания

Чл. 77. (1) Лицата, осъществяващи научни изследвания, финансирани изцяло или частично с публични средства, предоставят достъп до резултатите от тези изследвания в електронен формат, при условията и по реда на този закон.

(2) Договорите за финансиране между организациите, финансиращи научни изследвания и организациите, осъществяващи научни изследвания, съдържат условията и сроковете, при които резултатите от научни изследвания се публикуват при условията на свободен достъп, като уреждат отстъпването на необходимите за това права от участващите учени.

(3) Лицата, осъществяващи научни изследвания, финансирани изцяло или частично с публични средства, депозират, при спазване на условията по ал. 2, резултатите от тези изследвания в институционални хранилища съгласно чл. 82.

(4) В случай, че организациите, провеждащи научните изследвания, не поддържат институционално хранилище съгласно чл. 82, лицата, осъществяващи научни изследвания, депозират резултатите от научни изследвания, финансирани изцяло или частично с публични средства, в хранилището на Българския портал за отворена наука съгласно чл. 83, ал. 2.

Чл. 78. (1) Правилата за повторно използване на резултатите от публично финансирани изследвания се определят с договора между организацията, финансираща научни изследвания и лицата, осъществяващи научни изследвания, както и с вътрешните правила по чл.73, ал.6, при спазване на изискванията на чл. 77.

(2) Организацията, финансираща научни изследвания, изисква прилагането на стандартни условия за повторно използване на резултатите от публично финансирани научни изследвания, като насърчава използването на публични отворени лицензи.

Чл. 79. Свободният достъп до публично финансирани научноизследователски данни се предоставя при спазване на изискванията на Закона за достъп до обществена информация и наредбата по чл. 15г, ал. 3. от Закона за достъп до обществена информация.

Чл. 80. (1) Лицата, осъществяващи научни изследвания, финансирани изцяло или частично с публични средства, непосредствено след осъществяване на публикация, направена в резултат на финансираната дейност, депозират цифрово копие на тази публикация в хранилище по реда на ал. 3 и 5.

(2) Договорите по чл. 77, ал.2 не могат да съдържат клаузи, противоречащи на задължението за вторично публикуване по предходната алинея.

(3) Когато авторът или съавторите на публикацията по ал.1 са част от научен екип към висше училище или научна организация, поддържащи институционално хранилище, то вторичното публикуване се осъществява в хранилището на организацията, осъществяваща научни изследвания.

(4) В случаите по ал.3, висшето училище или научната организация могат да предвидят в правилата си съгласно чл.73, ал.6 първоначален срок на ограничен достъп до вторичната публикация, който не може да надвишава шест месеца.

(5) В случай, че организацията, осъществяваща научни изследвания, не разполага с институционално хранилище или в случай, че първоначалната публикация е направена от учен на свободна практика, вторичното публикуване се извършва по реда на чл. 77, ал. 4.

(6) При вторичното публикуване авторът или съответната организация, осъществяваща научни изследвания, упоменава източника на първоначалната публикация и нейния издател.

Чл. 81. (1) Последващото повторно използване на вторичните публикации се определя по реда на чл. 78.

(2) Правилата и процедурите за вторичното публикуване на резултати от научни изследвания, финансирани изцяло или частично с публични средства, чиято първоначална публикация предхожда влизането в сила на този закон, се урежда във вътрешните правила съгласно чл. 73, ал.6. Индивидуалните срокове и условия за вторично публикуване се договарят с договор между съответната организация, осъществяваща научни изследвания, и автора на публикацията.

Раздел III

Инфраструктура на отворената наука

Чл. 82. (1) Висшите училища и научните организации, в изпълнение на мерките за насърчаване на отворената наука, могат да създават и управляват собствени институционални хранилища, в които се депозират, организират, споделят при условията на свободен достъп и съхраняват дългосрочно данни, публикации и други резултати от научноизследователска дейност, финансирана изцяло или частично с публични средства.

(2) Резултатите от научни изследвания се съхраняват в институционалните хранилища в отворен, машинночетим формат, заедно със съответните метаданни, чиито формат съответства на официалните отворени стандарти.

Чл. 83. (1) Министерството на образованието и науката чрез Националния център за информация и документация създава и поддържа Български портал за отворена наука.

(2) Българският портал за отворена наука е национално хранилище на научна информация, резултат от научни изследвания, финансирани изцяло или частично с публични средства, както и единна точка за достъп до такава информация.

(3) За целите на ал.2, Националният център за информация и документация създава и поддържа електронна връзка с институционалните хранилища.

(4) Редът за публикуване и съхранение на данните и публикациите по ал. 1 се определят с наредба на министъра на образованието и науката.

19. Създава се нов чл. 77а със следното съдържание:

"**Чл. 77а.** (1) Министърът на образованието и науката ежегодно изготвя и публикува обобщен доклад за състоянието на отворената наука, в това число относно вторичните публикации и тяхното повторно използване.

(2) Организациите, финансиращи научни изследвания, в това число Фонд научни изследвания и Национален иновационен фонд, ежегодно предоставят по електронен път на Министерството на образованието и науката информацията, необходима за изготвяне на обобщения доклад по ал. 1.

21. В § 1 от Допълнителните разпоредби се създават т. 17-23:

17. "Свободен достъп" означава всеобщ неограничен, безплатен, оперативен, онлайн достъп до материали и резултати в машинно четим вид и отворен формат.

18. "Откриваемост" означава, че резултатите от научни изследвания са представени с подробно описание, метаданни и постоянни идентификатори.

19. "Достъпност" означава осигуряване на възможност за достъп до резултати от научни изследвания за лица и информационни системи по утвърдени стандарти и постоянни идентификатори, при определени условия.

20. "Оперативна съвместимост" означава използване на единни технологични стандарти и процеси, позволяващи обработване, съхраняване и обмен на съдържание, данни и метаданни между различни информационни системи.

21. "Годност за повторно използване" означава, че резултатите от научни изследвания са съпроводени от ясно обозначен лиценз за използване, както и че не са налице технически пречки за такова използване.

22. "Вторично публикуване" означава депозиране на цифрово копие от вече разгласена научна публикация в институционално или друго научно или образователно хранилище, което цифрово копие да бъде достъпно за публиката при условията на свободен достъп.

23. "Институционално хранилище" означава онлайн база данни, предоставяща възможност за съхранение, разполагане, обработка и извличане на информация, поддържана от организация, извършваща или финансираща научни изследвания.

22. В Преходните и заключителни разпоредби се създава нов § 7а със следното съдържание:

"§ 7а. В чл. 17, ал. 2 от Закона за висшето образование (..) се добавя т. 11:

11. има система за насърчаване на отворената наука, която включва правилник за вторично публикуване и повторно използване на резултатите от научните изследвания при условията на Закона за насърчаване на научните изследвания и иновациите."

МОТИВИ

Настоящото предложение има за цел въвеждането на по-детайлизирана уредба на отворената наука в Законопроекта за насърчаване на научните изследвания и иновациите (сигнатура 49-402-01-3). Предложението е съобразено с изискване на Оперативния план за изпълнение на първия етап на Национална стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030, съгласно който оперативен план планираните дейности за периода 2021 – 2025 г. включват нормативно регламентиране за въвеждането на политика на отворен достъп в научните организации, университетите

и Фонд „Научни изследвания“. Стратегическите документи предвиждат тази нормативна уредба да въвежда изискване за незабавен и неограничен свободен достъп до резултати от публично финансирани научни изследвания, изграждането и развитието на отворена научна инфраструктура, научни мрежи, в които научна информация, знания и технологии се обменят свободно и т.н.

Предложението предвижда добавянето в законопроекта на нова глава шеста, в която се определят правата и задълженията на участниците в процеса по финансиране на научни изследвания с публични средства по повод тяхното публикуване/разпространение и повторно използване. Предложеният правен режим е съобразен със стратегическите и оперативни документи на ниво ЕС и на национално ниво, както и с уредбата на отворените данни съгласно Директива (ЕС) 2019/1024 относно отворените данни и повторното използване на информацията от обществения сектор, така, както е въведена в българското право с последното изменение на Закона за достъп до обществена информация.

За очертаване на кръга на субектите е използвана терминологията на Директива (ЕС) 2019/1024 и ЗДОИ - “организации, осъществяващи научни изследвания” и “организации, финансиращи научни изследвания” - с цел да се обхванат всички хипотези на финансиране на научноизследователска дейност с публични средства, а не само дейността, финансирания по проекти от ФНИ и НИФ.

Предвидени са три нива на за регламентиране на свободния (отворения) достъп до резултатите от резултатите от научни изследвания, финансирани изцяло или частично с публични средства, и тяхното повторно използване:

1) общ режим, съгласно който предоставянето при условията на свободен достъп на резултатите от научни изследвания, финансирани с публични средства, се определя от договора между организацията, финансиращи научни изследвания, и организацията, осъществяващи научни изследвания, както и от вътрешните правила за споделянето на резултатите от изследвания при условията на свободен достъп, и за повторното използване на тези резултати, приети от съответното висше училище/научна организация.

2) Режимът на предоставяне на свободен достъп и повторно използване на научноизследователски данни е уреден с препратка към Закона за достъп до обществена информация.

3) по отношение на публикациите, които обичайно са обект на авторски права, се предлага специален режим, съобразен с Препоръка (ЕС) 2018/790 на Европейската комисия относно достъпа до научна информация и нейното съхранение от 25 април 2018 г. и Заключения относно висококачествени, прозрачни, открити, надеждни и

безпристрастни научни публикации на Съвета на ЕС от 23 май 2023 г. Предложението за уредба на депозирането на вече направени публикации при условията на свободен достъп - т.нар. вторично публикуване - е съобразено с разпоредбата на чл. 60 от Закона за авторското право и сродните му права.

В предложението за Раздел III на Глава шеста, се предлага уредба на основите на т.нар. инфраструктура на отворената наука под формата на:

1) институционални хранилища на висшите училища и научните организации и

2) единен централен портал за отворена наука на национално ниво, който да изпълнява ролята на национално хранилище на научна информация, както и единна точка за достъп до такава информация.

Такова хранилище/портал за научна информация е Българският портал за отворена наука, който вече е изграден и функционира като част от Националния център за информация и документация (НАЦИД). Порталът е изграден по Оперативна програма „Добро управление“ и към настоящия момент единствената уредба по въпроса е споменаването в чл.2, ал.25 от Правилника на НАЦИД, че центърът "поддържа национално хранилище и портал за достъп до отворени данни с научна информация съгласно Препоръка (ЕС) 2018/790 на Европейската комисия от 25 април 2018 г. относно достъпа до научна информация и нейното съхранение". Уреждането на статута и дейността на портала в закона ще осигури неговото дългосрочното и устойчиво функциониране.

ВНОСИТЕЛИ:

Цвета Димитрова

Божидар Божанов

Христо Алексиев

Красимир Вачев